

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

LETNIK VI

CELOVEC, SREDA, 13. JUNIJ 1951

ŠTEV. 40 (409)

Tako so šteli

Zanimive podrobnosti o ljudskem štetju 1. junija 1951

Skoro dnevno prihajajo v uredništvo „Slovenskega vestnika“ ljudje iz našega podeželja in nam v živi besedi in vsi ogorčeni pripovedujejo o nerednostih in nezakonitostih, ki so se po naših krajih dogajale v dneh ljudskega štetja. Spet drugi nas v pismenih poročilih opozarjajo na to, kako so se tu in tam nepopolnoma šovinistični elementi kot števni komisariji prizadevali, da bi natvezli svetu čim bolj popačeno sliko o našem ljudstvu posebno glede uporabe občevalnega jezika v dnevnem življenju.

Ni skoro poročila, ki ne bi omenjalo slučajev, da so števni komisariji skušali vplivati na slovensko prebivalstvo, naj svojo slovensko govorico označi v vprašalni poli v „vin, diš“. Slučaj v Pliberku, kjer je zastopnik okrajnega glavarstva iz Velikovca dajal uradna navodila v tej smeri, nikakor ni osamljen. Sicer ne bi bilo mogoče, da so se enaki poskusi pojavili tudi v celovškem in beljaškem okraju.

Vse kaže, da se je ta, popolnoma proti duhu zakona, potuhtana modrost rodila v glavah tistih zakrknjenih pangermanov v Celovcu, katerim tudi danes ne gre v račun, da se naše ljudstvo poslužuje v dnevnem življenju v prvi vrsti slovenščine kot občevalnega jezika v družini in sosesčini, in da ga samo neenakopravni položaj pri uradnih poslih, na pošti, v prometu, v javni upravi itd. sili, da mora znati in uporabljati tudi vsaj nekaj primitivne nemščine, če noče, da ga nestrpni šovinisti ne nazmerjajo z neotesanim vindišarjem.

Ti ljudje so se zelo malo zmenili za odlok notranjega ministrstva z dne 25. aprila 1951 št. 70.211-7/51, s katerim so dobili predvsem števni komisariji v jezikovno mešanem ozemlju najstrožja navodila, naj nepristransko izvršijo svojo dolžnost. Raje so izkopal izpod ruševin tisočletnega rajha lažnivo in zato neslavno propadlo učenost o „vindišarstvu“ in šli z njo s prozornim namenom na delo potvarjanja dejanskega jezikovnega stanja v krajih, kjer žive koroški Slovenci.

Ni slučaj, da so se pri tem poslu najbolj vidno pokazali tisti, ki skušajo z gonjo proti uredbi o dvojezičnih šolah in s sabotažo slovenskega pouka rovariti proti mirnemu sožitju obeh narodov na Koroškem, in ki so v veliki meri prav zaradi tega doživeli pri prezidentskih volitvah tako porazen udarec kakor nikjer drugje v deželi in državi.

Preuranjeno bi bilo napisati že sedaj do kraja dognano in vsestransko osvetljeno oceno o dvomljivi vrednosti ljudskega štetja, o nezakonitostih, ki so se dogajale in o potvorbah, ki naj bi pokazale stanje na Koroškem zmaličeno in popolnoma drugačno kakor je v resnici. Zaenkrat bo zadostovalo, če bomo s primeri, kakor so se dogajali po različnih krajih, obveščali javnost, da si bo lahko za lastno presojo ustvarila sliko o objektivnosti in zanesljivosti številk, ki bodo objavljene na podlagi letošnjega „ljudskega štetja“.

Za danes prinašamo vsled pomanjkanja prostora le nekaj drobnih sličic s tekočega traka.

Kolmara ves

Občina je sklicala sestanek vseh števnih komisarjev. Mnenju vseh drugih, da je treba tudi občevalni jezik zapisovati tako kakor to predvideva zakon, so se zoperstavili samo učitelji, ki so zahtevali naj se namesto slovenščine vpiše „vindiš“. Uthnili pa so ko so videli, da ne bodo prodrli sprčo odločnosti občinskega odbornika Mihe Paka, tovariša Čimžarja Mirta in drugih domačinov.

Kljub temu pa je upravnik na humber

škem gradu kot števni komisar skušal pričevati ljudi, da je bilo sklenjeno, da se bo vpisovalo „vindiš“ namesto „slovenski“, češ da ljudje ne znajo pismene slovenščine.

Ribnica

Števni komisar Tarman Irene je hotela tudi pri tov. Happe-ju vpisati „vindiš“, kakor je to delala po lastni izjavi povsod v Ribnici. Tov. Happe pa ji je v obraz povedal, da smatra izraz „vindiš“ za psovko in je zahteval, da vpiše „slovensko“. Tudi poskus, da bi vpisala vsaj odsotnega sina za „vindiš“, ji ni uspel.

Podgorje

Popisoval je učitelj — domačin pd. Žegarjev. Glede občevalnega jezika je našemu zavednemu človeku postavil vprašanje: „ali imate občevalni jezik vindiš ali nemško?“

Svelna ves — St. Janž

Občinski tajnik je na seji števnih komisarjev skušal doseči sklep, da bi se vpisovalo „vindiš“ jezika ni. Njunim prepričevalnim besedam DF tov. Lapuš in Pepi Krasnik pa sta odločno zastopala edino pravilno stališče, da „vindiš“ jezika ni. Njunim prepričevalnim besedam so se pridružili tudi drugi števni komisariji in odklonili šovinistično namero občinskega tajnika.

Loga ves

Ljudje v Pulpačah vedo povedati, da je števni komisar Josef Isop povsod zapisoval „vindiš“.

Predsednik Zveze slovenskih izseljencev tov. Vinc Gröblacher v Dječicah je odklonil

izjavo o občevalnem jeziku z utemeljitvijo, da so se podatki ljudskega štetja že enkrat zlorabljali za preganjanje koroških Slovencev in pošiljanje zavednih ljudi na fronto.

Lipa

Števni komisar v Lipi je bil tako drzen, da je skušal celo pri družini tov. Reichmann, podpredsednika Zveze slovenskih izseljencev, šariti z „vindiš“. Jesenik mu je ohladil možgane z zahtevo, naj kar vpiše tudi „barbarisch“. Komisarju je zaprlo sapo. Jecljaje je vprašal kaj naj razume pod „barbarisch“, narkar mu je Jesenik postavil protivprašanje, kaj naj se razume pod „vindiš“. Osramočen je moral komisar popustiti in zapisati tako kakor je v resnici.

St. Tomaž

V Svinčivasi je občinski nastavljenec Stipich popisoval že en dan pred rokom, ki je bil po zakonu določen. Nič ga ni motilo, da ljudi ni bilo doma. Pri posestniku Sturmju Mihi je kar sam izpolnil polo. Isto je napravil pri Sturmju Andreju, pd. Tomanu, ki je bil prav tako z doma po opravkih. Slučajno je prišel še pravočasno domov, da je še lahko vpisal tudi slovenščino. Komisar je namreč samovoljno označil samo nemščino za občevalni jezik te izseljeniške družine.

V teh krajih govori večina ljudi v vsakdanjem življenju še vedno slovenski. Opisani slučaj pa že danes pove, da bo uradna statistika dokazovala, da govorijo ljudje v St. Tomažu samo nemški.

Z objavljanjem primerov iz drugih krajev bomo nadaljevali v prihodnjih številkah. Prosimo, da nam v ta namen poročate podrobnosti iz posameznih krajev.

SLOVENSKA PROSVTENA ZVEZA

Pod geslom

Slovenska narodna pesem

kakor jo je priredil pokojni France Marolt

gostuje

Akademski pevski zbor iz Ljubljane

pod vodstvom dirigenta Rada Simoniti-ja

V CELOVCU

v soboto, 16. junija 1951, ob 20. uri v slavnostni dvorani Delavske zbornice

V ŠT. JAKOBU V ROŽU

v nedeljo, 17. junija, ob 15. uri v župniškem dvoru.

100 PEVCEV POJE V SPOMIN SVOJEMU MOJSTRU

Vse ljubitelje slovenske pesmi vabi odbor

Vstopnice se dobijo v predprodaji pri Slov. prosv. zvezi v Celovcu in pri Slov. prosv. društvih

22. julij državni praznik Slovenije

Slovenski narod — tako v svobodni domovini kakor tudi v zamejstvu — je zadnja leta proslavljal kot svoj največji državni praznik 27. april in se s tem spominjal dneva, ko je bila ustanovljena Osvobodilna fronta slovenskega naroda. Zdaj pa je Ljudska skupščina LR Slovenije sprejela na svoji tretji seji prvega rednega zasedanja zakon o razglasitvi 22. julija za državni praznik Ljudske republike Slovenije.

V utemeljitvi tega zakona je predsednik vlade LR Slovenije Miha Marinko poudaril, da je padla odločitev na 22. julij zaradi tega, ker se je s tem datumom začela oborožena vstaja, ker so akcije okoli 22. julija bile že izrazito napadalnega značaja in smotno organizirane. Zato je bilo po vsestranskem predanju doseženo soglasje, da se za začetek

oborožene borbe vzame 22. julij kot dan, za katerega je bilo dano navodilo Glavnega poveljstva, da naj partizanske enote začno z organiziranimi napadi.

Posebno značilno je utemeljil ta datum tov. Edvard Kardelj, ko je ob neki priložnosti dejal, „da 22. julij vsekakor predstavlja dan, s katerim so prve izolirane partizanske akcije pričele prerasčati v splošno ljudsko vstajo“.

Danes zaseda parlament

Danes se je sestal na seji parlament, ki bo med drugim razpravljal tudi o zveznem prispevku za odpravo škode, katero so snežni plazovi povzročili na Koroškem, Tirolskem, Solnograškem, Štajerskem in Predarlskem.

OPOZORILO

V zvezi s pevskim koncertom v št. Jakobu opozarjamo na ugodne prometne zveze v in iz Podrožčice. Iz Beljaka v Podrožčico pelje vlak ob 13.43 uri, iz Podrožčice v Beljak pa ob 19.27 uri. Iz Celovca v Podrožčico ob 13.35 uri in iz Podrožčice v Celovec ob 18.10 uri.

Dva angleška diplomata iščejo

V Londonu imajo novo neprijetnost. Izginila sta dva visoka funkcionarja zunanjega ministrstva, Donald Mac Lean in Dwy Burgess, medtem ko še ni pozabljeno, ko je izginil atomski strokovnjak Pontecorvo.

Mobilizirali so vse zapadnoevropske policije, da iščejo izginula predstavnika zunanjega ministrstva. Vladni krogi so zelo zadržani glede obvestil o Mac Leanu in Burgessu. Nočejo povedati pravih vzrokov zakaj so oba odstavili iz visokih diplomatskih položajev v Washingtonu in Kairu. Zato, da je Burgess, kot drugi tajnik angleškega poslanstva v Washingtonu trikrat prehitro vozil po ulicah in da so Mac Leana odstavili kot svetovalca angleškega poslanika v Kairu zaradi živčne izčrpanosti je pač premajhno opravičilo.

Tudi ameriški krogi v Londonu so vznemirjeni, saj sta tam na obisku Dulles in Bradley, ki sta oba dobro poučena o razmerju, ki vlada med Londonom in Washingtonom. Tudi Acheson je omenil to zadevo in poudaril, da sta se izginula diplomata najbrž zatekla pod moskovsko streho. Znano je, da sta se oba diplomata mnogo bavila z literaturo in umetnostjo. Siromašna nista bila in jima ni bilo treba iskati zaslužka izven zunanjega ministrstva.

Preiskava je dognala, da sta oba visoka uradnika britanskega zunanjega urada prispela dne 27. maja v St. Malo na krovu ladje „Flasse“, kjer sta pustila svojo prtljago. V Pariz sta odpotovala najbrž z avtomobilom. Njuni najbližji sorodniki so dobili od njiju vsega skupaj tri telegrame, ki so bili oddani v Parizu 6. junija. Ugotovili so, da telegramov ni izpolnil niti eden niti drugi, temveč nekdo tretji. Najdaljši je Mac Leanov telegram ženi, ki vsebuje 82 besed in pravi med drugim: „Moral sem nenadoma odpotovati. Žal mi je draga. Rad te imam in ti me imej rada še naprej.“ V Burgessovem telegramu ženi pa je med drugim: „Neskončno mi je žal za moj dolgi molk. Šel sem na dolg dopust na Sredozemlje. Odpusti mi“.

V Franciji se nadaljuje iskanje izgubljenih diplomatov z vso silo policije, kriminalnih uradnikov in detektivov. Zadeva, ki je ena izmed najbolj neprijetnih v zadnjih letih, je predmet živahnih razprav za kulisami politikov.

Ljudska pravica postane tednik

S prvim julijem bo začela „Ljudska pravica“ — glasilo Komunistične partije Slovenije — izhajati kot tednik na osmih do desetih straneh. Novi tednik bo predvsem obravnaval partijska vprašanja, nadalje vprašanja množičnih organizacij, oblasti, gospodarstva, zunanje politike, posebej pa še kulturna in teoretična vprašanja ter nadomestoval tudi nekdanjo tedensko prilogo „Vprašanja naših dni“.

Poleg tednika „Ljudska pravica“ bo še naprej izhajal dnevnik „Slovenski poročevalec“ — glasilo Osvobodilne fronte Slovenije —, ki se bo iz dosedanjega opoldnevnika spremenil v jutranji list. Na njegovo mesto pa bo stopil nov opoldanski dnevnik s predvsem informativno vsebino.

New Delhi. — Indijski delavci in kmetje zahtevajo agrarno reformo in zvišanje mezd. V ta namen so priredili sprevod po cestah New Delhija, ki se ga je udeležilo okoli 10.000 oseb. Nato je predsednik indijske republike sprejel delegacijo udeležencev tega „ljudskega pohoda“, katerega je organizirala socialistična stranka Indije. Izročili so mu „narodno spomenico“, v kateri zahtevajo izvedbo agrarne reforme, povečanje delavskih mezd, zagotovitev prehrane, decentralizacijo gospodarstva, znižanje cen in prostovoljno delo vseh zdravih ljudi na važnih delih v državi.

Dr. Valens Vodusek:

Življenjska pot in delo Franceta Marolta

France Marolt je bil kulturni delavec, kot jih je med Slovenci malo, malo. Vse njegovo življenje je bilo izpolnjeno z delom do zadnjega diha, z delom za slovensko skupnost, za slovensko zemljo. Na sebe, na počitek, na plačilo ni mislil nikoli. Tri četrtine svojega zdravja in življenja je daroval tako rekoč brez vsakega plačila. Pri tem je vse do zadnjih let živel več kot skromno, večkrat celo v veliki revščini. Bil je umetnik, znanstvenik, kritičen spremljevalec vsega našega življenja, mentor in vzgojitelj mladine, svojevrstna in močna osebnost, kot se jih ne rodi mnogo med nami.

Zrasel je iz slovenske zemlje z neupogojnim hrbtom, vzravnal je ostal do zadnjega trenutka in zato je zrasel visoko. S svojim pogledom je objemal vso našo zemljo, ki jo je poznal tako rekoč do zadnjega kotička, ki jo je v desetletjih prepotoval od konca do kraja. Spoznal je njene lepote, odkrival v njeni pesmi nove zaklade; spoznal pa je tudi že v mlajših letih tegobe slovenskega ljudstva, vse krivice, umazanost in gnolobo, ki se je skrivala za rodoljubnimi kulisami, donečimi besedami in obljubami. Zato se France Marolt ni ustavil kot entuziast samo ob lepoti; podobno kot pri vseh naših velikih ustvarjalcih se je tudi pri njem primešal njegovemu čistemu stremljenju žolč in gnev nad vsem, kar je bilo nečednega, zlaganega, napihnjenega in krivičnega. Tako je postal že v mladosti bojevnik, bojevnik za resnico in pravico vsepovsodi, ne samo na ožjem področju svoje dolžnosti. In tako se je že takoj po prvi svetovni vojni pridružil tudi boju za pravičnejšo družbeno ureditev. Dosledna poštenost, jasn pogled nazaj v preteklost in naprej v bodoče dni, neizprosni boj proti pokvarjenosti ne glede na levo in desno — to je bilo vodilo njegovega življenja do zadnjih dni.

Prva svetovna vojna se je zarezala globoko v njegovo življenje. Po ljudski šoli v rojstnem kraju na Brdu pri Kamniku, kjer je takrat ob njegovem rojstvu (21. VI. 1891) učiteljeval njegov oče, je France leta 1912 doštudiral gimnazijo v Ljubljani in obenem končal Försterjevo orglarsko šolo in šolo Glasbene Matice. Kmalu po odsluženem vojaškem roku ga je že potegnila vojna v vrtnice med galitsko in soško fronto. Iz nje se je vrnil sedemindvajsetletni invalid, prepričan sam sebi in dolgi revščini proletarskega študenta. Kljub študiju na tehnični fakulteti je ostala njegova prva in glavna ljubezen glasba. Prve uspehe samostojnega dela je pokazal s petletnim vodstvom (1919 — 1924) Primorskega, kasneje Slovenskega kvarteta. Naslednji dve leti (1924 — 1926) sta postali za njegovo nadaljnjo življenjsko pot odločilni. Tedaj si je na eni strani kot pomožni zborovodja pri pevskem zboru Glasbene Matice v Ljubljani pridobil izkušnje in jasn pogled za bodoče kulturno-politično delo. Za svoje hotenje je potreboval drugačen, nov in mlad instrument; tega si je ustvaril leta 1926 z ustanovitvijo Akademskega pevskega zbora. Na drugi strani je v tistih dveh letih začel kot glasbeni sodelavec revije „Ljubljanski Zvon“ izpovedovati javno svoj kulturno politični nazor in ostro kritiko tedanje domače glasbene politike. Iz revije „Dom in Svet“ mu je odjeknil soroden glas prav tako odkritega in neizprosnega sobojevnika, darovitega umetnostnega zgodovinarja in muzika Staneta Vurnika. Ob srečanju z njim, mladim kustosom Etnografskega muzeja v Ljubljani, se je Maroltova ljubezen do slovenske zemlje, besede in pesmi utelesila v tisto konkretno obliko, ki ji je odslej posvetil vse življenje. Z Vurnikom sta sklenila obnoviti prekinjeno akcijo za zbiranje slovenske narodne pesmi. Tedaj je pričel Marolt, čegar zapisi narodnih pesmi segajo vse nazaj že v vojno leto 1917 na slovenskem Krasu, sistematično zbirati in zapisovati folklorno gradivo, ki se ga je nabralo v dveh desetletjih na stotine, da, na tisoče kosov. Pri tem je kopal Marolt v globino, kot še nihče pred njim. In izkopal je zaklade, ki so bili prej neznani, tiste najčistejše in najstarejše dokumente naše narodne glasbe, tisoč let stara obredja iz Koroške in Bele Krajine, melodije junaških pesmi in balad, ki jih je sprejemal iz ust starih žena. Tako se je odkrilo tisto, kar je bilo prej komaj znano ali je bilo znano le v popačeni, okrnjeni obliki. Marolt nam ni le rešil tako rekoč zadnji trenutke pred pozabljenjem najdragocenejšega glasbenega ustnega izročila, on je šele odkril pravi in pristni obraz slovenske

narodne pesmi. In končno je na ta temelj postavil doslej tudi vse svoje umetniško delo ustvarjalec in dirigent.

Z letom 1932, ko je po triletni pavzi znova prevzel vodstvo Akademskega pevskega zbora, se pričena najplodovitejše in najpomembnejše razdobje Maroltovega dela. Koncerti APZ, ki so se vrstili vse do leta 1941, — in ki se jim je v zadnjem letu pred vojno pridružil še prvi in edini koncert novo ustanovljenega Zenskega akademskega zbora, — pomenijo važen mejnik v našem glasbenem življenju. To so bili dogodki, ki so pomenili odkritje naše pristne narodne pesmi in ki so bili obenem tudi oživljanje vsega dragocenega in pozitivnega iz naše glasbene kulturne tradicije. S tem je dal Marolt vzgled načrtnega kulturno-političnega dela, ki nima primere v vsej naši glasbeni zgodovini, dal je s tem najkrepkejši odgovor vsem onim, ki so v svoji revščini pridigali revščino naše narodne in umetnostne glasbene dediščine, z jasnovidnim pogledom je pokazal pot za bodoče mlade generacije.

Istočasno se je pričelo znanstveno delo Marolta, našega prvega glasbenega folklorista. Ko je l. 1934 prevzel vodstvo Folklornega inštituta Glasbene matice, je začel z znanstveno obdelavo nabranega folklornega gradiva. Koncertnim uvodnikom, posvečeni slovenski narodni pesmi, sta sledila v letih 1935 — 1936 dva zvezka glasbeno-narodnoslovnih študij s „Tremi obredji iz Zilje“ in „Tremi obredji iz Bele Krajine“. Leta 1938 je izšla, končno v Kočevskem zborniku študija „Slovenske prvine v kočevski ljudski pesmi“, ki pomenja najtemeljitejšo Maroltovo znanstveno delo. Na stopetdeset strani je zgostil rezultat trdega dvoletnega dela, v katerem je neizpodbitno in ostro zavrnil trditve nemških znanstvenikov, ki so kot predstraža

Hitlerjevih oklopnih divizij, pričeli stegovati prste po naši domači zemlji.

Ko so nad našo zemljo zagospodarili tuji, je Marolt z Akademskim pevskim zborom še zadnjikrat v brk okupatorju zapel prerokbo iz Jenkove „Lipe“ ob kateri je zaihtela in stisnila pesti vsa dvorana; potem se je umaknil v tišino svojega doma, na katerega je spet potrkala revščina in stiska. Kljub temu se je v večerih in nočeh tistih dolgih let zavrtal v študij naše ljudske pesmi in napisal osem razprav, ko so vse doslej ostale še v rokopisu. Dve najpomembnejši med njimi („Slovenski primitivni gibno-zvočni problemi“, „Biologija slovenske ljudske pesmi“) sta mu bili za izhodišče njegovega znanstvenega dela po osvoboditvi, ko je prevzel honorarno profesuro na novo ustanovljenem folklorno zgodovinskem oddelku Akademije za glasbo.

Z vso vnemo se je tedaj posvetil vzgoji folklorističnega naraščaja. Ob tej nalogi, ki je postala odslej središče njegovega dela, je delal neumorno in požrtvovalno na nešteti stranskih področjih: kot dirigent pevskega zbora KSS, radijskega zbora, glasbeni svetovalec in predavatelj v Radiu, organizator prvega zborovodskega tečaja leta 1945 v Ljubljani, predavatelj na drugih tečajih po Sloveniji, ter predvsem kot pobudnik za oživljanje pristnih domačih plesov v ljudskoprosvetnem gibanju, pri čemur so mu pomagale njegove zveste sodelavke. Njegova neutrudna delavnost, posledice prve svetovne vojne in let pomanjkanja, pa tudi mnoga razočaranja so mu medtem vedno bolj izpodkopavale zdravje. Ne meneč se za to, je hitel z delom. Tik pred dovršitvijo velikega dela, ki je bilo namenjeno kot učbenik mladini, pa bi bilo obenem naša prva kritična izdaja najdragocenejšega folklornega gradiva, ga je prehitela in mu iztrgala pero za vedno iz rok — smrt.

Vesti iz Jugoslavije

Otroška kirurška bolnica

Pred nekaj dnevi so odprli v Zagrebu prvo otroško kirurško bolnico, ki je hkrati prva take vrste v Jugoslaviji sploh. Zaenkrat ima bolnica na razpolago 80 postelj, njena notranja ureditev pa odgovarja vsem zahtevam sodobne moderne medicine.

Za 10-letnico Jugoslovanske armade

Glavni odbor Zveze borcev Narodno osvobodilne vojske Slovenije je izdal poziv vsem družbenim in političnim organizacijam, delovnim kolektivom, kmečkim delovnim združenjem in posameznikom na vseljudsko šestmesečno tekmovanje od 12. junija pa do 22. decembra, s katerim naj bi dostojno počastili desetletnico ustanovitve Jugoslovanske armade. Glavni odbor Zveze borcev NOV Slovenije poziva vse, da v tem tekmovanju storijo kar največ za dvig gospodarske in obrambne moči države.

V Vojvodini bo šlo 10.000 otrok na počitnice

Letos bo preživelo okoli 10.000 otrok iz vseh krajev Vojvodine počitnice v letoviščih na morju in v planinskih okrevališčih. Prva skupina bo odšla na morje že v teh dneh in ostala tam okoli 20 dni, največ otrok pa bo odšlo na letovanje v planine v južno Srbijo.

Prvi doma izdelani hidrogrfski zemljevid

Zagrebski hidrogrfski institut Jugoslovanske vojne mornarice, ki je od preteklega leta član mednarodnega hidrogrfskega biroja, je pred kratkim izdal prve domače pomorske zemljevide. V stari Jugoslaviji so mornarji uporabljali predvsem stare avstrijske zemljevide, ki pa so jim zaradi nepoznanja jezika delali precejšnje težkoče pri delu.

V Ljubljani izdelujejo daljnoglede, mikroskope, projektorje, lupe in druge optične predmete

Jugoslovanska industrija se hoče osamosvojiti na vseh področjih, tako tudi na področju optike. V Ljubljani so si uredili oziroma preuredili malo podjetje „Optika“, v katerem so prej le popravljali naočnike in druge optične izdelke, v pravo tovarno za izdelovanje daljnogledov, mikroskopov, projektorjev, lup in drugih optičnih predmetov.

Iz Nemčije so poklicali strokovnjake, ki zdaj v posebni industrijski šoli vzgaja in uči bodoče strokovnjake, ki pa so hkrati že delavci v novi tovarni in si s praktičnim delom v delavnicah utrjujejo v šoli pridobljeno znanje. Prav tako so si nabavili tudi stroje — domačega izdelka —, ki trenutno sicer še ne zadovoljujejo popolnoma, kljub temu pa so začetni uspehi kar lepi.

Več kot 1,5 milijona dinarjev za kmečke delovne zadrage in kmete

Ljudski odbor istrskega okrožja je podelil med kmečke delovne zadrage in kmete več kot 1,5 milijona dinarjev nagrad za uspešno nasajevanje sadnih mladik. Letos so v jugoslovanski coni Svobodnega tržaškega ozemlja zasadili več kot 17.000 mladik oljk, orehov, breskev in drugih sadnih vrst, kakor tudi 300.000 novih vinskih trsov.

Zagrebski velesejem bo od 15. do 30. septembra

Letošnji zagrebski velesejem bo v času od 15. do 30. septembra in se je že doslej prijavilo precejšnje število inozemskih razstavljalcev, do konca meseca junija pa pričakujejo še mnogo novih prijav. Doslej so se prijavili razstavljalci iz Anglije, Belgije, Danske, Francije, Italije, Nizozemske, Švice in Zapadne Nemčije. Kakor je sklepati po dosedanjih prijavah, bodo imeli tuji razstavljalci na razpolago okoli 8000 kvadratnih metrov, domači razstavljalci pa okoli 10.000 kvadratnih metrov razstavnega prostora. Novost na letošnjem zagrebskem velesejmu bo tudi v tem, da bodo mogle splošne kmetijske in kmečke obdelovalne zadrage, državna kmetijska posestva in podjetja živilske industrije kupovati od tujih razstavljalcev in sklepati z njimi trgovinske pogodbe, pa tudi pošiljati blago na tuje trge.

Slovenija ima 1.434.000 prebivalcev

Po podatkih republiškega statističnega urada ima Slovenija 1.434.000 prebivalcev, medtem ko je bilo leta 1921 v Sloveniji 1.058.700 ljudi. V tridesetih letih se je prebivalstvo v Sloveniji povečalo za več kot 370.000, pri čemer je poleg rednega prirastka vplivala tudi priključitev Slovenskega Primorja in pa več kot 5.000 izseljencev.

Obračunanje novega prispevka za mleko

V smislu sklepa ministrskega sveta zvezne vlade z dne 5. junija 1951 je začasno dovoljen pridelovalcem mleka za dobo od 1. do 30. junija 1951 prispevek 30 grošev za en liter mleka. Po tej dobi pričakujejo v okviru splošnega novega določevanja cen tudi dokončno ureditev cen mleka, glede katerih so pogajanja v teku.

Obračunanje prispevka se bo izvršilo kakor leta 1948 preko onega pristojnega pridelovalnega mesta, kateremu kmet svoje mleko ali smetano oz. maslo dobavlja, če ima dovoljenje za tako dobavo. Vseeno je pri tem, če se vrši dobava direktno ali preko mlekarke zadrage ali zbiralnice mleka. Točna navodila bodo še sledila.

Za mleko, katero prodajo pridelovalci na domu, ni predviden gornji prispevek 30 grošev, razen v primeru, da se to mleko obračuna preko mlekarne.

Koliko je stala druga svetovna vojna

Škodo, ki jo je povzročila svetu druga svetovna vojna še danes ni pravilno ocenjena. Spodnje številke, ki so bile podane po International Review of Diplomatic and Political Science v Genovi so sledeče:

UNICENJE

Več kot 21 milijonov mladih ljudi je bilo ubitih na bojnem polju.

15—20 milijonov žena, otrok in starčkov ubitih od zračnih napadov po mestih in vaseh.

29 in pol milijona ranjenih in pokvarjenih za delo.

21 milijonov 245 tisoč ljudi je izgubilo svoje domove in njihove premičnine zaradi zračnih napadov.

45 milijonov ljudi je bilo preseljenih, deportiranih, interniranih ali na kak drug način poslanih daleč od doma.

30 milijonov hiš je bilo porušenih in poškodanih.

150 milijonov ljudi je ostalo brez strehe. Od teh je dobilo veliko nalezljive bolezni.

DENARNA ŠKODA

Do leta 1945, je druga svetovna vojna stala trikrat toliko kakor prva. S tem denarjem bi se lahko naredilo za vsako družino v Ameriki, Kanadi, Avstraliji, Angliji, Irski, Franciji, Nemčiji, Rusiji in Belgiji hišo za 27.500 dolarjev kupilo za 10.000 dol. pohištva in dalo vsaki družini 50.000 dol. v gotovini.

Poleg tega bi še lahko dobilo vsako mesto, ki ima več kot 200 tisoč prebivalcev darilo v svoti 62.500 milijonov dolarjev za knjižnice, in ravno taka svota bi se lahko porabila za šole in bolnice.

Atene. — Po uradnih poročilih pričakujejo, da bo znašal primanjklaj grškega proračuna za leto, ki poteče 30. junija letos, 750 milijard draham nasproti predvidenim 410 milijardam. To povečanje primanjkljaja je posledica večjih vojaških izdatkov in znižanja davčnih dohodkov.

London. — Britanska podržavljena industrija premoga je lani dosegla 26 milijonov funtov šterlingov profita. Dohodki rudnikov so znašali 24 milijonov funtov šterlingov, 2,3 milijarde funtov šterlingov pa so dobili od podržavljenih koksarn. Kljub temu pa so lanske dobički za 5.250.000 funtov šterlingov nižji kot dobički leta 1949, ter za 8 milijonov višji kot dobički iz leta 1948. Lani so v Veliki Britaniji porabili 201 milijon 700.000 ton premoga, kar je doslej najvišja porabljena količina v zgodovini Anglije.

SPORT-TOTO

Kdor je tako tipal, je pravilno tipal!

Wiener Sportklub — FAC	7:5 1
Sturm Graz — FC WIEN	5:4 1
Vienna — Wacker	3:1 1
Simmering — CAK	2:0 1
Polizei Innsbruck — Kapfenberg	1:4 2
Stadlau — Red Star	0:2 2
Fav. AC — Schwechat	8:4 1
Ternitz — Austria Brunn	6:4 1
Westbahn Linz — SV Urfahr	3:2 1
Union FC Salzburg — Villacher SV	4:7 2
Napoli — Udinese	2:1 1
Pro Patrio — Como	1:0 1

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10. Telefon 1824/4. Za vsebino odgovarja: Rado Janežič. Tiska: Kämtner Druck- und Verlagsgesellschaft m. b. H. Klagenfurt — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt, 2, Postschließfach 17.

KOLENDAR

13. junij, sredo: Anton
14. junij, četrtek: Bazilij
15. junij, petek: Vid

- SPOMINSKI DNEVI
13. 6. 1811 — Rojen V. G. Belinski. — 1878

Začetek berlinskega kongresa. Avstrija je dobila Bosno in Hercegovino — 1948 — Izročena prometu pionirska proga v Ljubljani.
14. 6. 1923 — Ubit v Sofiji Aleksander Stambolinski. — 1940 — Nemci vkorakali v Pariz. — 1943 — Padel književnik Veselin Masleša.
15. 6. 1944 — Nemci so izstrelili nad Londonom prvo letelo bombe V 1. — 1843 — Rojen norveški skladatelj Grieg. — 1867 — Rojen v Gorici nad Škofjo Loko kot sin malega kmeta slikar Ivan Grohar. — 1942 — Ustanovljena prva partizanska brigada na Hrvaškem.

ZITARA VES — ZGORNJE LIBUČE

V nedeljo, 3. junija, ko je narava naklonila prav lepo vreme, je bila v Žitari vesi poroka znanih mladih ljudi. Trajno zvezo za življenje sta sklenila Blažej Foltej, trgovski namestnik in Rutar Elči, trgovka v Zgornjih Libučah pri Pliberku. Blažej Foltej je doma Pod Libičem pri domači Krotniku in je nameščen v trgovini v Celovcu, Elči iz znane zavedne Rutarjeve družine v Žitari vesi, ki je morala med vojno prestati obilno mero nacističnega nasilja, je pred nedavnim odprla v Zgornjih Libučah pri Mlinarju lastno trgovnico, kjer s trgovsko spretnostjo posreduje prebivalstvu potrebščine od manufakture do specerijskega blaga. Tako sta se torej vzela oba, ki sta izvežbana v trgovini in na solidni podlagi bo eksistenca in zadovoljnost domače ognjišče zagotovljeno.

Po poroki, ki je bila v Žitari vesi in je poročne obrede opravil sivolasi žitarevski gospod župnik Weiss, je bilo, kakor ob takih priložnostih biti mora, pri Rutarju veselo poročno slavlje, ki se ga je udeležilo prav mnogo gostov in tudi drugih „oknarjev“, ki jih je štefeč Sienčnik navozil iz vseh strani skupaj. Naravno je, da so na eni strani nevesti fantje, na drugi strani pa ženinu dekleta zapenjali in jih z vprašanji in ugankami, ki jih niso mogli rešiti, prisilili k štetju izdatne odškodnine, ki pa sta jo ženin kakor nevesta rada nakazala, ker sta pač oba zaljubljena hotela priti skupaj. Na svatovski plesni je bilo vse dobre volje, sam gospod župnik je bil prav razigran, šentviški pevci pa so med sviranjem poškočne godbe zaokrožili marsikatero lepo in domačo pesem.

Kakor vse mine, je minul ta pomembni življenjski dan in Elči in Foltej sta se napotila v drugo razdobje svoje življenjske poti, kjer naj njiu spremljajo naše iskrene čestitke in voščilo na mnoga srečna leta!

Ksaver Meško:

NA POLJANI

39. nadaljevanje

In najdejo se ljudje, iz najboljšega razumnosti, ki odpirajo pri tem zavzeti oči in vpijejo z navdušenjem: „Nedosežno!“ In velika tolpa brezmiselnih duš kriči za njimi: „Čudovito!“ Namesto da bi se dvignil ves narod proti brezvestnemu zastupljanju najboljših naših duš, naše mladine! — Domočina pa trpi pomanjkanje ob tem in čaka zaman. Kakor njiva razorana je, čakajoča s hrepenenjem delavcev in sejalcev. A teh ni! V brezplodnih sanjarijah se izgube kipeče mlade moči, drugi v pitju, v blatu nemoralnosti tretji. In vendar bi moral stati danes slednji delavec na svojem mestu, z vsemi močmi, od jutra do večera. Sicer ni več rešitve za naš narod, ki pluskajo ob njega valovi sovražnih sil od vseh strani.

Molče je poslušal Vendelin, s sklonjeno glavo. Srce pa mu je pritrjevalo: „Resnica!“ „Resnično, razsrditi se mora, kdor ljubi dandanes še domovino, ko vidi, kako lahko miselno ji kradejo naši ljudje njeno last in jo varajo na vseh koncih in krajih.“

Globoko na nemirne prsi je povešal študent glavo in je pripoznaval z bridkostjo v srcu: „Tudi jaz! Tudi jaz!“

IZ OBČINE BLATO
(Ljudsko štetje)

Povsod in tudi pri nas je bilo ljudsko štetje, pri katerem je bilo treba odgovarjati na razna vprašanja, ki so jih zahtevale vprašalne pole. Med drugimi vprašanji je bila tudi rubrika o jeziku in sicer o občevalnem jeziku. Pri nas na Koroškem so ljudska štetja že stoletje služila namenu, da so od desetletja do desetletja decimirali število koroških Slovencev in je njih število vsako desetletje padlo, čeprav bi moralo po naravnem prirastku prebivalstva število naraščati. Iz Slovencev so delali Nemce in vmesno stopnjo „vindišarje“. Zares da štetje po „občevalnem jeziku“ ni narodnostna statistika in ne more služiti kot podlaga za narodnostno statistiko ali kakršno koli presojo nacionalnega stanja na Koroškem, vendar so s številkami iz „občevalnega jezika“ vedno žonglirali in jih uporabljali kot narodnostno statistiko.

Tudi pri štetju v letošnjem juniju je bila tendenca, da bi se vpisalo čim manj ljudi s slovenskim „občevalnim jezikom“. To smo videli na instrukciji števnih komisarjev v Pliberku, kjer so se k šolanju zbrali številni komisarji iz Pliberka in okoliških občin. Po večini so bili to učitelji, pa tudi nekateri drugi. Zastopnik okrajnega glavarstva iz Velikoveca, ki je šteвне komisarje poučeval, je pri točki „občevalni jezik“ izjavil, da bodo v mestu, to je v Pliberku, vpisali nemški občevalni jezik, na deželi pa, tako je izjavil, pa govorijo mešanico in se naj vpišejo „windisch“ in le pri temu, ki izrecno zahteva, naj se vpiše slovenski občevalni jezik, priporočal je pa „windisch“. Navzoči števní komisarji so njegova izvajanja sprejeli z deljenimi mnenji. Nekateri, bilo je tudi nekaj naših vmes, so to priporočilo odklanjali, ker na Koroškem govorimo ali nemško ali slovensko, nikakor pa „windisch“, ker beremo slovensko knjigo, po-jemo slovensko pesem, poslušamo slovensko pridigo, nimamo pa „windischarske“ knjige, ne pesmi in ne pridige in tudi ne govorimo „windischarsko“. Drugi so v svoji zaslepljenosti, predvsem nekateri učitelji, ki naj bi bili vzgojitelji naše mladine, navodilo zastopnika okrajnega glavarja smatrali kot v redu in jo odobravali. Tega mnenja pa nikakor niso bili vsi, celo libuški župan, gospod Stehauner, ki je po rodu nemškega porekla, je izjavil, da pozna samo slovensko ali nemško govoreče prebivalstvo.

Na ta način poučeni so šli števní komisarji na delo in zapisovali vsak po svoji nastorjenosti. Poročamo, da je števní komisar, France Nachbar, ki je zapisoval v vaseh Blato, Rinkole in Rute, delal objektivno, lepo po domačem v slovenskem jeziku se je razgovarjal z ljudmi in vsakdo mu je lahko zaupal,

Enako zadovoljni so bili ljudje z števko Božičevo gosposinjino v Dobu.

Ne bo nezanimivo, če si ogledamo ljudska štetja z ozirom na občevalni jezik od leta 1880 do leta 1934. Leta 1880 so našli v naši občini 4 osebe z nemškim in 2125 s slovenskim, leta 1890 18 oseb z nemškim in 1577 oseb s slovenskim, leta 1900 43 oseb z nemškim in 1447 s slovenskim, leta 1923 380 oseb z nemškim in 979 s slovenskim, leta 1934 478 oseb z nemškim in 1006 s slovenskim občevalnim jezikom.

ST. JAKOB V ROŽU

Spet je zaživelo v dvorani našega Narodnega doma, ko so nas obiskali pevci, tamburaši in igralci iz Hodiš. Dvorana je bila skoraj že polna, ko smo ob 15. uri čakali, da gostje začnejo z izvajanjem programa. Toda čakati smo morali kakšne pol ure, ker prej ni bilo luči. Da pa gledalcem ne bi postalo čakanje dolgočasno, so hodiški tamburaši kar na nerazsvetljenem odru zasvirali nekaj pesmi.

Tudi prvi spored so otvorili s tamburicami, ko je prej pozdravil navzoče v imenu Slovenskega prosvetnega društva „Zvezda“ v Hodišah tovariš Schötl. Mnogo truda so vložili Hodišani in vsaka točka bogatega sporeda je pričala o veliki požrtvovalnosti tamkajšnjih prosvetašev. Pestro so se menjali nastopi moškega, ženskega in mešanega pevskega zoriš šaloigro „Trije tički“. Vsi so igrali prav buric, igralci pa so zelo posrečeno uprizorili „Trije tički“. Vsi so igrali prav dobro, posebno originalna pa sta bila stari prosvetaš Tevže Kompoš v vlogi krčmarja in „piskrovez Ribenčan“, ki sta v svoji dovršeni komiki spet in spet izzvala salve smeha.

Dobre tri ure se je vrstila točka za točko, zgleдалo je, da hodiškim gostom sploh ne bo zmanjkalo programa. Ker pa je vsake stvari enkrat konec, smo se tudi šentjakobčani morali posloviti od dragih gostov, ki so nam nudili prelepo popoldne polno kulturnega užitka. V imenu našega prosvetnega društva sta se Hodišanom zahvalila za lepi obisk Tona Amruš in Šimen Martinjak, spremlja jih pa hvala nas vseh, povezana z željo, da bi nas kaj kmalu spet obiskali.

Kakor smo bili zadovoljni z lepim nastopom Hodišanov, tako je bilo tembolj nerazveseljivo dejstvo, da dvorana ni bila tako napolnjena kot navadno. Gotovo je bilo temu vzrok tudi bližajoče se neurje, kakor tudi dejstvo, da smo imeli v naši fari hkrati več

porok in drugih prireditvev, nekateri pa so se udeležili pevske prireditve pečniškega zbora.

Ako se že nedeljske prireditve nismo udeležili v zadovoljivem številu se bomo pa prihodnjo nedeljo, ko nas bo obiskal znani Akademski pevski zbor iz Ljubljane, zbrali polnoštevilno na župniškem dvoru, saj slovensko pesem in slovensko kulturo sploh ljubimo šentjakobčani že vedno.

Slovenska kmečka zveza prireja poučna potovanja

„Česar se nisem priučil, to sem pripotoval“ je znan izrek najuglednejšega nemškega pesnika. Potovanje je koristno, širi človeku obzorje, mu posreduje nove vtise. Na potovanju opaziš način življenja drugih, si osvojaš njihove pridobitve gospodarskega napredka in ko jih spoznaš za dobre in praktične, jih skušaš uveljaviti tudi doma na področju svojega gospodarstva. Potovanje, ki ni samo zabaven izlet, je torej plodonosno, ker vsebuje združeno v sebi prijetno in koristno.

Tudi Slovenska kmečka zveza, ki se vsestransko trudi, da bi dvignila gospodarsko-strokovno znanje našega podeželskega ljudstva na čim višjo raven, ne zanemarlja nobene možnosti, ki bi služila temu lepemu cilju. Zaradi tega prireja tudi poučna kmetijska potovanja.

Tako poučno potovanje so v okviru Slovenske kmečke zveze napravili v nedeljo, dne 3. junija mlajši gospodarji iz beljaškega okraja. Kot cilj potovanja so si izbrali izlet k pd. Čutniku v Zgornji Beli pri Smohorju na Zilji. Kmet Čutnik je daleč na okoli znan kot eden najbolj naprednih živinorejcev, ki je naravnost revolucionaren na področju živinoreje. In zares, mladi gospodarji iz beljaške okolice so mogli pri Čutniku mnogo občudovati in so videli marsikaj posnemanja vrednega. Udeležence izleta je predvsem zanimal moderen hlev, zgrajen po vseh pravilih novodobnih izkušenj in napredka na področju živinoreje. Zanimalo jih je, ko se nahaja živina najboljše kvalitete v hlevu prosta, neprivezana. Živahno so se zanimali tudi za način krmljenja, ki ga je Čutnik nazorno razlagal, proučili so tudi spravljanje sena in drugih krmil. Zelo poučen je bil tudi ogled priprave za silažo.

Vsi izletniki so bili s tem poučnim potovanjem zelo zadovoljni in so zares mnogo pridobili na področju moderne in napredne živinoreje. Čutnik sam pa je udeležence sprejel nad vse priščno in izrazil svoje veselje nad zanimanjem naših ljudi za napredek v gospodarstvu.

hipu duše, ki so mislili o njih že vsi, da so smrti zapisane. Enega je ranila presiroma, prezaničljiva beseda kakega sovražnega zasmehovalca, in glej, dvignil se je z nepričakovano močjo, da osramoti razžaljenca in vse, ki so ga obsojali. Drugemu se je prignusilo takšno življenje, ni mogel vztrpeti več v njem.

„Saj se studi tudi meni! Dolgo ne morem živeti več tako.“

„Glejte, sami priznate, kar čutite pač že dolgo in jasno v srcu. Zato pokoncu! Hrabro na novo pot! Moči naj vam daje ljubezen. Največ jih je rešila propada ljubezen. Ker ljubezen zmaga vse!“

Župnik je poskrbel že za vse.

„Tukaj je pismo od odvetnika Cvetka v mestu. Dober prijatelj mi je. Sprejme vas takoj.“

„A takšen vendar ne morem v mesto.“

„Jutri pojedete s Florijanom v trg h krojaču, da vam zmeri novo obleko. Vse drugo že oskrbimo. Pomoreta tudi Ivan in Lojze, ki želite istotako vaše sreče kakor jaz...“

Dolgo sta govorila moža. In kolikokrat je pričel Vendelin omagovati pod dvomi o svoji moči in o ljudeh, ki mu ne bodo zaupali, ga je dvigal župnik spet in spet z ljubeznijo, s spominom na mater in na njeno ljubezen in na dolžnosti, ki jih ima do nje, do sester, do doma.

„... Ker ni dobila ljubezni, je umrla mati v mladih dneh. In ker ni bilo ljubezni, ki

bi umevala mladi, hrepeneči srci, sta šli sestri...“

„Vem“ — je izrekel Vendelin glasno, kar je čutil že dolgo kakor pekočo rano v srcu. Kakor bridka samoobtožba se je glasilo priznanje. Ker velika krivda je bila tudi na njegovi vesti: tudi on ni dajal dolžne ljubezni ljubečima srecma.

„Usahneta tudi vi, če zapirate srce še nadalje. Zakaj le kjer je ljubezen, je življenje. In kdor hodi skozi življenje brez ljubezni, hodi v temi. Ker luč življenja je ljubezen.“

Sin Tratin je vzdihnil bolno.

„Vse se morda še uredi, a Trate same ne bo mogoče rešiti.“

„Počakajmo in upajmo! Prodajo jo prej ali slej gotovo. Morda jo rešimo tedaj. A dobro nam bo služila tedaj tudi vaša pomoč. Zato skrbite, da si priborite na novem mestu ugled in zaupanje...“

Pozno v noč sta se ločila moža. Še pri slovesu je obljubljal in prisegal izgubljenec, kamen, ki je padal in se je pogrezal, a ga je zadržala čudežna moč ljubezni sredi padca in ga dvigala spet na površje:

„Da, iz ljubezni do matere se potrudim. Mora biti in bo! Upam, da se ne varate v meni, in da se ne varam tudi sam v svojih močeh.“

S tihimi, svečanimi koraki je stopal Vendelin po hodnikih Tratinovih in je budil in klical davno preteklost s pogledi in z zbranimi mi-

Umetni dež

Prizadevanje človeka, da bi užugal vreme, je prastaro. Če ne tako staro kot je človeška kultura. Človek je pač hotel razumeti jezik prirode in na vse mogoče načine poskušal vplivati na razne prirodne pojave, zlasti še na tiste, ki so močnejše zadevali njegov obstoj, na vreme.

V starih časih so se z „vremenslovjem“ ukvarjali svečeniki in vrači in znano je na primer, da še dandanes pri nekaterih primitivnih ljudeh čarodeji „kuhajo vreme“.

Z napredkom kulture in čedalje močnejšim poznavanjem prirode in njenih pojavov je v dolgih stoletjih človeški um vedno globlje prodiral v tajne prirode. Vpliv človeka na vreme je z majavih tal „čaranja“ prišel do pravih res da sila skromnih stvarnih uspehov. S silovitim poletom znanosti in tehnike v novem veku so tudi na področju ustvarjanja umetnega dežja bili storjeni resni koraki. Človek se je kmalu zavedel, da bi umetna „proizvodnja“ dežja bila neprecenljivega pomena za poljedelstvo.

Že v sredini 18. stoletja je B. Franklin s poskusi neizpodbitno dokazal, da je blisk razelektrjenje ozračja, nekaj let pozneje pa L. Lemmonier, da je tudi ob jasnem nebu ozračje sedež električnega polja. Od tod ni bilo več daleč do spoznanja, da so bliski ob neurjih močne razelektritve. Na teh spoznanjih so pozneje v raznih deželah poizkušali vplivati na vreme z ustvarjenjem električne napetosti v ozračju, tako da so posipavali po oblakih neelektren pesek ali razne druge snovi. Spremembo vremena so poskušali povzročiti tudi z močnimi pretreslaji ozračja, z eksplozijami in podobnim. Toda vsi ti in tem podobni poizkusi so rodili majhne in sila dvomljive uspehe.

Če še s področja znanstvenih poizkusov stopimo na vsakdanja tla, vidimo, da se je tudi preprosti človek, kmet, ukvarjal s skrbjo, kako vplivati na vreme. In ne brez uspeha. Znano je streljanje proti toči, zvonjenje z zvonomi, s katerim so skušali in ponekod še zdaj skušajo razgnati grozeče nevihte. Zanimivo je na primer, da umni kmetovalec posebno v Nemčiji, pomladi ko grozi nevarnost slane, kurijo na poljih, vrtovih in v vinogradih smodeče se dračje, ki z gostimi parami v dimu obvarujejo rastje pred uničujočo slano.

Šele zadnja leta je „umetni dež“ kakor kaže, prenehal biti utopija. Seveda si je ta novi „rekord“ osvojila dežela čudežev tehnike — Ameriki. Sicer pa ni tudi na tem področju nič nemogočega. Zgodi se lahko tudi to, da bomo čez leto, dve, morda tudi prej brali, da so „umetni dež“ izumili in proizvajali v Sovjetski zvezi — že za časa carske Rusije...?

No, za zdaj poglejmo, kako je s tem v Ameriki? „Umetni dež je tako dozorel“, da je stvar prišla celo pred posebni odbor Senata. In tu se je vnela prava „bitka“. Kongres se je razdelil na dva tabora; na pristaše General Electric Co. (podjetje se je ukvarjalo s poskusi umetne proizvodnje dežja) in na pristaše vremenslovcev. Zastopnika General

Electric Co. sta izjavila: „V bližnjih letih bo lahko človeštvo prišlo vreme čvrsto v svoje roke! Toda vremenslovci in njih pristaši takoj na to: „To morate šele dokazati!“ Skratka, diskusija je bila živčna, razburkana in nekaj je bilo celo smešnega na njej.

Nekaj dokazov prvega tabora: Izgledi za proizvodnjo umetnega dežja so 100%. General Electric Co. je delal poskuse, pri katerih so povzročili umetni dež na ta način, da so posipali oblake s srebrno jodidovo meglico. S pametno uporabo teh izkušenj bi lahko užugali nevihte in poplave, v sušnih pokrajinah pa povzročili blagodejne padavine.

Zvezna vlada naj ustanovi poseben urad, ki se bo ukvarjal z „umetnim dežjem“ država pa naj nadzoruje vsa podjetja, ki se ukvarjajo s takimi podjetji. Odobriti bo treba seveda posebne kredite.

Nekaj ugovorov drugega tabora: „Umetni dež“ je dobra stvar, toda ljudje se bodo raztrgali, kajti sleherni ima svoje želje, nekje bodo hoteli dež, drugod zopet ne. Še je pre zgodaj, da bi se z gotovostjo računalo na proizvodnjo umetnega dežja. Skratka vsi ugovori vremenslovcev so „dišali“ po nekem „ljubosumju“ in zavisti, kot da bo z „umetnim dežjem“ odklenalo vremenslovcem.

V Trstu bo „Dan narodnih noš in plesov“

„Dan slovenske kulture, ki je bil lani 11. junija 1950 na stadionu „1. maj“ v Trstu, ki se ga je udeležila tudi delegacija koroških Slovencev, je bil veličasten vsenarodni festival, izraz enotnosti slovenske kulture kot dokument nerazdružljivosti slovenskega naroda. Vsakomur, ki se je tega dneva udeležil, bo ostal za vedno globoko vtisnjen v srce. Slovensko hrvaška prosvetna zveza v Trstu hoče ustreči globoki želji mnogih, ki so jo izražali da se tak dan ponovi.“

Slovensko hrvaška prosvetna zveza v Trstu bo tak dan priredila dne 17. junija, na stadionu „1. maj“ pod nekoliko razširjenim naslovom „Dan narodnih noš in plesov“. Pri reviji narodnih noš bodo nastopile noše iz tržaške in goriške okolice, istrske, gorenjske, prekmurske, hrvaške, srbske in makedonske. Nastopila bo Tržaška folklorna skupina, folklorna skupina iz tržaške okolice, a glavna težnja bo nastop gostov iz Jugoslavije. Studentovsko kulturno in umetniško društvo Tone Tomšič iz Ljubljane bo nastopilo še v več-

jem številu, kakor lani. Veliko je zanimanje za nastop hrvaškega državnega ansambla iz Zagreba. To je preko 60 ljudi, profesionalnih plesavcev, ki plešejo vse jugoslovanske folklorne plesse od makedonskih do istrskih in slovenskih. Ta skupina se odpravlja na turnejo v Anglijo in bo menda nadaljevala pot kar iz Trsta. Skupina študentsko kulturno-umetniškega društva Tone Tomšič pleše čiste — nestilizirane plesse in je nekaj živ muzej slovenskih starodavnih običajev ter deluje v okviru instituta za narodopisje. Tokrat se bo postavila tudi z gorenjskimi in koroškimi plesi.

Pri vsej mogočni prireditvi bo šlo razen za prikaz bogastva jugoslovanske folkloze, naj ljudje spoštujejo in cenijo svojo narodno nošo, ki so jo ohranili toliko časa in bodo tej reviji posvetili posebno pozornost. V njej bodo nastopili vsi naši ljudje, fantje, dekleta, možje in žene. „Dan narodnih noš in plesov“ bo posegel v bogato zakladnico jugoslovanskih narodov.

RADIO-PROGRAM

RADIO CELOVEC

Sreda, 13. junija

6.10 Pet minut za kmetijstvo — 8.15 Kaj kuham danes — 8.30 Pozdrav za te — 10.15 Šolska oddaja — 10.45 Iz ženskega sveta — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 12.00 Opol-danski koncert — 13.45 Znanje za vse — 13.00 do 15.00 Poročila. Pomenek z ženo; Pomenek z gospodarjem — 18.55 Poročila o športu.

Četrtek, 14. junija

6.10 Pet minut za kmetijstvo — 8.15 Kaj kuham danes — 8.30 Pozdrav za te — 10.15 Šolska oddaja — 10.45 Nasveti za življenjska vprašanja — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 12.00 Opol-danski koncert — 14.30 do 15.00 Poročila; Za mladino: Rudolf Diesel — 16.00 Znameniti umetniki — 16.30 Otroška ura — 18.00 Potovanje na Etno — 18.30 Pevska ura — 18.30 do 18.55 Umetne pesmi in glasba — 19.00 Znanje za vse.

Petek, 15. junija

6.10 Pet minut za kmetijstvo — 10.45 Šolska oddaja 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 13.45 Znanje za vse — 14.30 do 15.00 Poročila. Komentarji: Sodobna vprašanja — 16.00 Pevska ura — 16.20 Za mladino — 19.00 Kmečka od-

daja — 22.25 Priljubljene melodije, priljubljeni pevci.

RADIO SLOVENIJA

Četrtek, 14. junija

5.25 Veseli zvoki — 6.15 Slovenska narodna in umetna glasba — 13.00 Zeleli ste — poslušajte! — 14.00 Igra Vaški kvintet, pojeta Božo in Miško — 14.30 Kulturni pregled — 18.00 Samospeve Sergeja Rahmaninova — 18.20 Pogovor s pionirji — 19.40 Drobne skladbe — 20.15 Koncert po željah — 21.00 Iz zakladnice slovenskih skladateljev: Davorin Jenko.

Petek, 15. junija

5.25 Narodni napevi — 6.15 Vesel jutranji spored s plošč (vmes gospodinjki nasveti) — 13.00 Znani napevi v priredbah za velike orkestre — 14.30 Dr. Lavo Čermelj: Relativnostna teorija — 18.00 Napevi iz filmov — 18.30 O slovenski glasbi govori prof. dr. Dragotin Cvetko — 19.10 Igra Kmečki trio — 19.30 Zeleli ste — poslušajte! — 20.00 Tedenski zunanje-politični pregled našega stalnega zunanje-političnega komentatorja dr. Egon Tomca — 21.00 Predava dr. France Koblar: Josip Stritar — 23.30 L. M. Škrjanc: Koncert za klavir in orkester.

KINO-PREDSTAVE

CELOVEC

Stadttheater

Od 8. do 14. junija:

Weltaustellung Paris

Charintia

od 12. do 14. junija:

„Der Bandit des Grenzlandes“

V petek, 15. do ponedeljka, 18. junija

„So beginnt ein Leben“

Peterhof

V torek, 12. do četrta, 14. junija

„Die Vroni vom Bergbauernhof“

V petek, 15. do ponedeljka, 18. junija

„Derby“

Precht

V torek, 12. do 14. junija

„Der Edelweißkönig“

V petek, 15. do četrta, 21. junija

„Der König des Dschungels“

ST. JAKOB V ROŽU

V soboto, 16. in v nedeljo, 17. junija

„Die letzten Tage von Pompeji“

VRBA

V sredo, 13. in v četrtek, 14. junija

„Gute Nacht, Mary“

V petek, 15. in v soboto, 16. junija

„Die Dritte von rechts“

BOROVLEJE

V sredo, 13. in v četrtek, 14. junija

„Der große Walzer“

V soboto, 16. do ponedeljka, 18. junija

„Die heilige Trommel“

V sredo, 20. in v četrtek, 21. junija

„Darf man — darf man nicht?“

VELIKOVEC

V sredo, 13. in v četrtek, 14. junija

„Mit den Augen einer Frau“

V petek, 15. do nedelje, 17. junija

„Rivalen im Urwald“

V ponedeljek, 18. in v torek, 19. junija

„Absender unbekannt“

Časten jubilej dela

Ko prideš iz St. Jakoba v Podgorje, stoji takoj ob vhodu v vas, v neposredni bližini slikovitega znamenja, na katerem je umetnik prikazal zgodovino podgorske cerkve, kovačnica mojstra Franca Smoleja. Iz leta v leto in od jutra do večera zveni vesela pesem kladiiva: spretni kovač daje žarečemu železu pravo obliko. Daleč naokoli je znan in vsi radi prihajajo k njemu, da jim okuje novi voz ali podkuke „bosega“ konja. Med delom pa rad pripoveduje iz svoje mladosti, ko se je kot mlad pomočnik pripravljaj, da postane samostojen mojster.

Posebno gostobeseden je kovač Smolej zdaj, kajti pred kratkim je obhajal redek jubilej: 50 let je poteklo odkar je postal kovaški mojster. Pa se res s ponosom lahko ozira nazaj na pretekla desetletja.

Ob redki obletnici je bil naš mojster deležen številnih slavljenj in tudi sindikat je dostojno proslavil jubilaanta. Neštetim čestitkam naj pridružimo tudi naše in želimo, da bi slavljenčev kladiivo še dolgo pelo po nakuvalu in bi se pesem njegovega kladiiva razlegala daleč po podgorski fari.

slimi, polnimi mehkości in svečanosti. In vstala je vsa in oživila pred njim. Iz sob mu je stopala naproti, govorila mu je iz sten.

„Glej, tukaj je stala mamica, ko bi pal skoro na dvorišče, ker si se nagnil preveč čez okno. Prijela te je v zadnjem hipu. In pomniš še, kako blede ti je bilo lice, ko te je vzela z okna in te je stisnila v naročje, in si ji zrl plašen in začuden v obraz? In kako te je poljubljala vsa drhteča in ti je močila lice s solzami? — Saj pomniš še!“

Pomni, resnično! In kako slabo ji je vračal do sedaj veliko ljubezen!

„Tukaj ti je zavezovala prst, ko si se vrezal z nožem, ki ti ga je dal za god hlapec. Saj pomniš še? Dober mož je bil, rad te je imel. A kaj je bila njegova ljubezen proti ljubezni, s katero te je ljubilo srce materino? Kaplja proti morju!“

Zaihtel bi. Resnično, nesrečen in najnesrečnejši, kdor ne pozna, ne okusi, ne vživa ljubezni materine! Resnično, pomilovanja in usmiljenja vreden, kogar ne spremlja skozi življenje. Luč je otroku na vseh potih, svetlejša in jasnejša nego dneva luč, toplejša, bolj ogrevajoča nego luč snovca...

„V ti sobi je umirala... In tukaj je ležala na odru... tukaj so jo položili v krsto.“

O mati, draga, zlata, nepozabna do smrti! Čemu si legla tako zgodaj v grob! Kako vse drugačno bi bilo življenje, če bi živila še ti! Veliko si ljubila, velik je moj dolg do te, po-

plačan do danes tako slabo. Odpusti, mati, potrpi... poplačam vse!

Ob koncu hodnika mu je prišel nenadoma naproti Peter. Vendelin se je spomnil sličnega srečanja v preteklih dneh. Tedaj se je razsrdil Peter, ko ga je videl postaviti na hodniku in je zakričal sirovo: „Kaj postopaš tod s tako lokavimi in hudobnimi očmi? Hočeš krasti, kaj?“ Naravnost v lice se je zasmejal tedaj razljučenemu gospodarju Trate. In tako zaničljiv je moral biti ta smeh, in tako strašno sovražno so morale gledati oči, da je stopil Peter za korak nazaj... „Kaj naj ukradem? Ali te plesnive stene? Vse drugo si ukradel že ti! Prokletstvo na te, grobar domačije!“ — Od tedaj ga ni nadlegoval Peter nikoli več, on pa se ni brigal za brata.

A danes je pomeril Peter zlovoljno brata. Videl ga je lepo oblečenega, skrbno obritega; in to je razvnelo v njem zavist in srd.

„Ali se nisi še obesil, vagabund? Potok je na mestih tudi globok dovolj!“

A kako se je zavzel Peter, ko ga je pogledal Vendelin brez mrnje in brez sovražstva v očetih in mu je ponudil roko in ga je zaprosil:

„Odpusti, brat. Grešil sem tudi nad teboj. V temi sem blodil in v grehu, ker nisem poznal ljubezni. Zdaj jo poznam. Zato te prosim: odpusti!“

Kakor še brž vse življenje ne, se je čutil Peter. V prvi osuplosti je dal roko in jo je

pustil kratko v Vendelinovi; a hipoma jo je odtegnil, se je obrnil in je odšel naglo.

„Ne pozna še ljubezni!“

Poiskal je očeta. Našel ga je v sobi, dremajočega v starem, obrabljenem naslanjaču.

„Odpustite, oče. Hudo sem se pregrešil tudi nad vami. Ker nič ljubezni ni bilo v srcu; in kjer ni ljubezni, je srd, in je greh in smrt.“

Starec ga je gledal izpočetka z zaspanimi očmi, ki pa so se širile in so se čudile bolj in bolj.

„Kaj je s teboj, Vendelin? Novo si oblečen, gosposki. In tako čudno govoriš.“

„Po slovo sem prišel, oče. Odhajam v službo.“

Starca so drhte ustnice, a ni našel besede, da odgovori, da mu zaželi srečo na pot.

„In zato vas prosim za slovo: odpustite, oče! Odhajam, a ni mi težko srce: polno je ljubezni. Iz ljubezni pa še umreti ni težko, oče. A hudo je umirati brez ljubezni.“

Nežne so bile besede; a stari mož je razumeval jasno, ker je govoril isto vest že nešteto krat: težka bo njegova smrt, ker mu ne bo stal nihče v ljubezni ob mrliški postelji. Nikdar in nikjer ni sejal ljubezni — kako naj žanje?

Predno je odgovoril, se je sklonil sin, je poljubil očetu roko in je odšel naglo iz sobe.

Tako se je poslovil od doma Vendelin, v življenje vstajajoči.

„Vzrastejo in izletijo. In vedi Bog, kam jih ponese usoda.“

Vsa ta leta se ni umirilo srce vdovino. Videla je deco ob sebi, pred seboj in pred njo mi pa je videla cesto. Odidejo nekega dne po nji v tujino, in vedi Bog v nebesih, kam in kod gre potem njih pot... Vedna skrb je bila v srcu, v mislih pogosta molitev.

„Varuj jih Ti, o Bog! — Držati jih ne morem; razkropijo se, če ne prej, ob moji smrti... Varuj in vodi jih Ti, o Bog...“

Najstarejša je šla v službo kmalu po smrti očetovi. A njena sreča: ni pozabila mater! Zato je hodila ravno in pošteno pot. Ker ljubezen varuje greha.

Težava, hujša nego z Rudolfom, drugorojenim, je bila z Gabrielom, nemirnežem, sarnjarjem. In res, izlele je prvi za sestro.

„Saj vidite, fant ni za ta ozki kos zemlje!“ — je govoril o njem župnik čestokrat materi.

Mati se je vznemirjala. Ker videla je pač sama, kako postaja sinček pogostokrat na cesti, ob ovinku pod vasjo, in strmi v daljavo. Vedela je: že ga kliče tujina.

„Mama, Nande je šel že davno. Ali se ne vrne več?“

„Ne vem.“

„A kaj dela po svetu, mama?“

„Kaj vem jaz! Uči se ali kaj.“

„In postane imeniten gospod?“

Zamislil se je. Zasanjarile so mlade oči in so zahrepenele.

(Dalje)